

1-1-1973

งานวิจัย : สรุปลงการวิจัยเรื่องการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา

แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (1973) "งานวิจัย : สรุปลงการวิจัยเรื่องการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา," *Journal of Education Studies*: Vol. 3: Iss. 2, Article 9.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.3.2.13

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol3/iss2/9>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

งานวิจัย: สรุปผลการวิจัย
เรื่อง
การทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา
แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ความเป็นมาของการวิจัย

การทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา ของแผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ สืบเนื่องมาจากปัญหาการขาดครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดครูสอนเด็กชาวเขาอันมีปัญหาด้านการเมือง และความมั่นคงของประเทศเข้ามาผูกพัน คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากกระทรวง ทบวงกรมต่างๆ ตลอดจนองค์การระหว่างประเทศได้เห็นความสำคัญของการสงเคราะห์ชาวเขาในด้านการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทุกฝ่ายได้หาวิธีช่วยเหลือกันหลายทาง เช่น ให้ทุนชาวเขาที่มีความสามารถมาเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปจนถึงระดับประกาศนียบัตรการศึกษา และประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง เพื่อกลับไปเป็นครูสอนเด็กชาวเขาในภูมิลำเนาเดิม และได้ส่งครูไทยจากพันราบ รวมทั้งครูที่เป็นตำรวจตระเวนชายแดนขึ้นไปสอนเด็กชาวเขา แต่ก็ประสบปัญหาบางประการ

วิถีทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาและช่วยเร่งส่งเสริมการศึกษาของชาวเขาได้อย่างรวดเร็วก็คือ การผลิตครูชาวเขาให้กลับไปช่วยสอนเด็กชาวเขาในหมู่บ้านของเขาเอง กองสงเคราะห์ชาวเขากรมประชาสัมพันธ์จึงประสงค์จะได้ชาวเขาที่มีความรู้ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 4 ขึ้นไป มารับการอบรมวิชาสามัญ และวิชาครูเบื้องต้น เพื่อช่วยสอนเด็กชาวเขาให้มีทักษะทางภาษาไทย คณิตศาสตร์เบื้องต้น และสังคมศึกษา มีทัศนคติและสุขนิสัยที่ดี เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทยต่อไป เมื่อผู้รับการอบรมได้รับการอบรมเป็นที่พอใจแล้ว กรมประชาสัมพันธ์จะส่งไปเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ดำเนินการศึกษาของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งมีหน่วยในหมู่บ้านหลักของชาวเขาหลายร้อยหน่วย คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาจึงได้ขอความร่วมมือจากแผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้เป็นผู้จัดทำเนื้องานฝึกอบรม ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว

ผู้ที่มารับการอบรมเพื่อเป็นผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในโรงเรียนของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขานี้ คัดเลือกจากชาวเขาอายุระหว่าง 15-40 ปี ซึ่งมีความรู้จบชั้นประโยคประถมศึกษา มารับการอบรมปีละ 1 รุ่น ประมาณรุ่นละ 60 คน ระยะเวลาอบรมนาน 3 เดือน ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน ถึง 31 มกราคม ของทุกปี จนกว่าจะได้จำนวนผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา ครบตามเป้าหมาย สำหรับปีแรกนี้ ได้จัดให้มีการอบรม ณ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน แผนกวิชาประถมศึกษา จึงวางโครงการเป็นงานวิจัย เรียกว่า **โครงการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา**

2. คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร. ประชุมสุข อาชาวอำรุง
รองศาสตราจารย์ อำไพ สุจริตกุล

วท.บ. M.S. in Ed., Ed.D. ที่ปรึกษา
อ.บ., ป.ม., ค.บ. (เกียรตินิยม) M.Ed.
หัวหน้าโครงการ

รองศาสตราจารย์ สมน อมรวิวัฒน์	อ.บ., ค.บ., (เกียรตินิยม) M.S. in Ed.
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติยวดี บุญซื่อ	อ.บ., ค.บ., M. Ed.
อาจารย์ วรณีย์ ศิริโชติ	อน.พศ., ค.บ., M.S. in Ed.
อาจารย์ วารี ธีระจิตร	ค.บ., M.A.
อาจารย์ พูนสุข บุญยสวัสดิ์	ค.บ., ค.ม.
นิติตปริญญาโทสาขาประถมศึกษา ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัย คือ	
นายสำเร็จ วรณสฤติย์	อน. สาธารณสุข, ค.บ.
นายแสงทวี ชื่นอุทัย	วท.บ.
นายคว้น ขาวหนู	วท.บ.
นายเกษม มนต์	วท.บ.
น.ส. พจนีย์ ลิมานุวัฒน์	ค.บ.
น.ส. บุปผา วงษ์สนิท	ค.บ.
นายชัยยุทธ บุญยสวัสดิ์	กศ.บ.

3. หน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย

1. กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ให้ความสะดวกด้านสถานที่ ที่พัก ยานพาหนะ อุปกรณ์ต่างๆ และจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกอย่างดียิ่งต่อการวิจัย
2. องค์การยูนิเซฟ ช่วยเหลือค่าพาหนะของผู้วิจัยและเบี่ยงเลี้ยงของผู้ช่วยวิจัย ตลอดเวลาที่ปฏิบัติงานอยู่ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. กรมสามัญศึกษา กรมการฝึกหัดครู และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ให้ความร่วมมือด้านเอกสาร เช่นหลักสูตรโรงเรียนชาวเขา และให้คำแนะนำบางประการ
4. สภาวิจัยแห่งชาติ ให้ทุนอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ของการวิจัย

4. ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ชาวเขาที่คัดเลือกมารับการฝึกอบรมตามโครงการนี้ จะสามารถเป็นครูช่วยสอนเด็กชาวเขาในโรงเรียนของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ตามหมู่บ้านต่างๆ ทั้งจะเป็นผู้ช่วยประสานงานและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวเขาเผ่าเดียวกัน ตามเจตจำนงของกองสงเคราะห์ชาวเขา
2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อการฝึกหัดครูใน tant ทดลองวิธีสอนวิชาต่างๆ แก่เด็กที่ไม่รู้ภาษาไทย และโครงการนี้จะช่วยแก้ปัญหาขาดแคลนครูสอนเด็กชาวเขาโดยตรง
3. ได้ผลงานทางวิชาการที่เชื่อว่าจะนำไปสู่การเรียนการสอนอย่างได้ผล คือหลักสูตรพิเศษสำหรับชาวเขา หน่วยการสอน หนังสือแบบเรียน และคู่มือครูที่เหมาะสมสำหรับครูช่วยสอนและเด็กชาวเขา
4. ผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาดังกล่าวได้รับการศึกษาเพิ่มเติมทั้งในด้านวิชาการ และวิชาครู ได้รับการปลูกฝังแนวคิด ค่านิยมและทัศนคติที่ดี เหมาะสมที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติ เพื่อจะได้ถ่ายทอดคุณสมบัติดังกล่าวนี้ แก่เด็กชาวเขาต่อไป.
5. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการช่วยเหลือชาวเขาสำหรับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ก้าวต่อไป ของการร่วมมือกันทำงาน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งมุ่งหวังอันแน่วแน่ของ แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื่องจาก โครงการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา นี้เป็นการวิจัยด้านการฝึกหัดครูครั้งแรก ไม่มีข้อมูลหรือผลการวิจัยที่ได้เคยทำมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการฝึกหัดครูชาวเขา ซึ่งจะนำมาใช้อ้างอิงได้ ดังนั้น จึงถือว่าการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยขั้นมูลฐาน เพื่อจะได้เป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยที่ละเอียดหรือทดลองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับ การฝึกหัดครูชาวเขาโดยเฉพาะต่อไป.

แผนภูมิแสดงการสร้างเครื่องมือสำหรับวิจัยในโครงการทดลอง

หลักสูตรโรงเรียน ชาวเขา พ.ศ.2508 ของ กระทรวงศึกษาธิการ	ร่างหลักสูตรการอบรม ความรู้วิชาสามัญแก่ ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนา และส่งเสริม ชาวเขา ด้านการศึกษา	วัตถุประสงค์และน- โยบายในการพัฒนา และส่งเสริมชาวเขา ของ กรมประชาสัมพันธ์	คำนิยมทางสังคม ศึกษาศึกษา 20 ประการ ซึ่ง ได้ตรวจสอบความ แม่นตรงตามวัตถุประสงค์ ประสงค์แล้ว	วิชาครูเบื้องต้น ของ แผนกวิชาประถมศึกษา ศึกษาศาสตร์
---	---	--	--	--

หลักสูตรพิเศษสำหรับโครงการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา
 ณ ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ภาควิชาสามัญ

ภาควิชาครู

หน่วยการสอน

1. หินเป็นคนไทย
2. ชีวิตที่มีความสุข
3. บ้านเมืองของเรา
4. บุคคลที่ควรยกย่องบูชา
5. หลักการทำเราเชื่อถือ

หนังสือแบบเรียนสำหรับ
 เด็กชาวเขาและคู่มือครู

วิชาครูเบื้องต้น

การทำบันทึกการสอน
 การจัดกิจกรรมและ
 การให้อุปกรณ์การสอน

การทดสอบสอนแบบ
 จุลภาค

การฝึกสอน

- ชุดที่ 1 ภาษาไทย (ทักษะการฟังและพูด) 15 เล่ม
 แบบทดสอบและคู่มือครู
- ชุดที่ 2 ภาษาไทย (ทักษะการอ่านและเขียน) 5 เล่ม
 แบบทดสอบและคู่มือครู
- ชุดที่ 3 สุขศึกษา 5 เล่ม แบบทดสอบและคู่มือครู
- ชุดที่ 4 คณิตศาสตร์ 2 เล่ม แบบทดสอบและคู่มือครู
- ชุดที่ 5 สังคมศึกษา (ทักษะทางสังคมศึกษา) 5 เล่ม
 แบบทดสอบและคู่มือครู
- ชุดที่ 6 สังคมศึกษา (คำนิยมทางสังคมศึกษา) 1 เล่ม
 แบบทดสอบและคู่มือครู

5. การฝึกอบรม

การฝึกอบรมทั้ง 6 วิชาโดยทั่วๆ ไป มีหลักการ ดังนี้.

- ระยะแรก** ใช้หลักการสอนแบบถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์โดยทันที (Transfer Experience Approach) และใช้เทคนิคการสาธิต (Demonstration) ช่วย
- ระยะสอง** ฝึกให้ทดลองสอนแบบจุลภาค (Micro-teaching) โดยให้ผู้รับการอบรมทดลองสอนบทเรียนสั้น ๆ จากหนังสือแบบเรียน และใช้คู่มือครูที่แจกให้เป็นแนวทาง
- ระยะสาม** ให้ออกฝึกสอน (Practice Teaching) โดยจัดให้ผู้รับการอบรมออกไปฝึกสอนเด็กชาวเขาในโรงเรียน สังก้าวลัยวิทยา ตลอดเวลา 2 สัปดาห์ ซึ่งฝึกสอนได้คนละ 4 ชั่วโมงเป็นอย่างต่ำ

การปฏิบัติงานในตำแหน่งฝึกอบรมตลอดเวลา 3 เดือน ตามหลักการดังกล่าว นอกจากจะทบทวนความรู้วิชาสามัญแต่ละวิชา และเพิ่มเติมความรู้เบื้องต้นด้านวิชาครุให้แล้ว ยังได้ฝึกให้ผู้รับการอบรมจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เช่น แบ่งกลุ่มฝึกเขียนข่าวประจำวัน จัดกระดานป้ายนิเทศ จัดนิทรรศการ ฝึกสร้างอุปกรณ์ต่างๆ ขึ้นใช้เอง และจัดกิจกรรมบันเทิงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นชาวเขา ซึ่งผู้รับการอบรมจะนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในการทำหน้าที่ของตนต่อไป

นอกจากนี้ทุกครั้งที่คณะอาจารย์ผู้วิจัยขึ้นไปปฏิบัติงาน ก็ได้จัดให้มีกิจกรรมพิเศษในด้านวิชาการเพิ่มเติม เช่น ฝึกอบรมวิธีวาดภาพ บนกระดานดำ และให้ทำข้อทดสอบพิเศษเป็นต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้รับการอบรมอย่างดียิ่ง

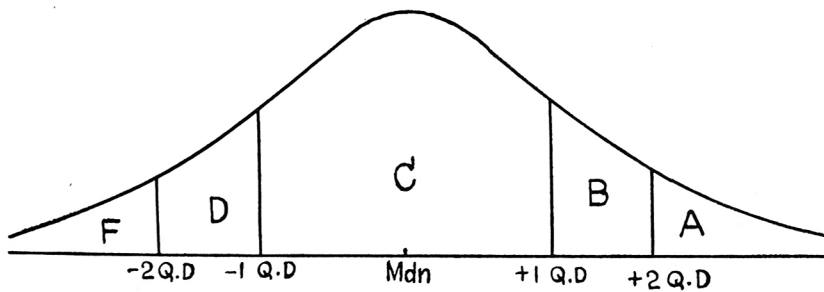
6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

6.1 ความรู้และความสามารถของผู้รับการอบรมเฉลี่ยทุกวิชา

การจัดอันดับคะแนนแสดงสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการ และความสามารถในการสอนของผู้รับการอบรม ผู้วิจัยนำคะแนน 2 ประเภทมาจัดอันดับเป็นตัวอักษร ได้แก่

- ก. คะแนนสัมฤทธิ์ผลเฉลี่ยทุกวิชา
- ข. คะแนนฝึกสอนเฉลี่ยทุกวิชา

แสดงการจัดอันดับคะแนนเป็นตัวอักษรด้วยภาพดังนี้

ประเภทของผลงาน	Mdn	Q.D	อันดับคะแนน				
			A	B	C	D	F
คะแนนสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการเฉลี่ยทุกวิชา	71.55	5.68	82.92	77.23 82.91	65.87 77.22	60.18 65.86	ต่ำกว่า 60.18
คะแนนฝึกสอนเฉลี่ยทุกวิชา	72.25	4.90	85.15	77.15 82.14	67.35 77.14	62.45 67.34	ต่ำกว่า 62.45

ตารางที่ 6 อันดับคะแนนสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการและคะแนนฝึกสอนเฉลี่ยทุกวิชา

คะแนน สัมฤทธิ์ผล ด้านวิชาการ	คะแนน ฝึกสอน	A	B	C	D	F	รวม
A		0	3	1	0	0	4
B		1	1	5	1	0	8
C		1	9	12	7	1	30
D		1	0	4	1	0	6
F				5	0	4	9
รวม		3	13	27	9	5	57 คน

ตารางเปรียบเทียบ 2 ทางข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนรู้ด้านวิชาการกับความสามารถในด้านการสอน ผู้ที่ได้อันดับคะแนน A,B,C ทั้งสองด้านมีจำนวนรวม 33 คน เฉพาะที่ได้ A กับ B ทั้งสองด้านมี 5 คน และเฉพาะที่ได้ F ทั้งสองด้านมี 4 คน

สรุปว่า ผู้รับการอบรมส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ และด้านการสอนพร้อมกันได้ดีพอควร ฉะนั้นหลักสูตรพิเศษที่ใช้ในการอบรมครั้งนี้ใช้การได้

6.2 ประสิทธิภาพของการฝึกอบรมแต่ละวิชา

การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมของแต่ละวิชา ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 8

เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมของผู้รับการอบรมทั้ง 6 วิชา

วิชา	N	มัธยัมเลขคณิต		ผลต่างระหว่าง มัธยัมเลขคณิต \bar{d}	\bar{d}	C.R (z)
		ก่อนฝึกอบรม \bar{X}_1	หลังฝึกอบรม \bar{X}_2			
ภาษาไทย 1 (ฟัง—พูด)	57	22.42	54.65	32.23	1.02	31.63*
ภาษาไทย 2 (อ่าน—เขียน)	57	24.32	35.6	4.77	.54	8.83*
สังคมศึกษา 1 (ค่านิยม)	57	15.02	21.70	6.60	.49	13.46*
สังคมศึกษา 2 (ทักษะ)	57	31.10	39.35	8.37	.92	9.10*
คณิตศาสตร์	57	21.05	33.87	14.39	1.08	13.20*
สุขศึกษา	57	39.98	65.60	25.33	1.11	22.91*

*P < .0005

ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .0005 ชั้นแห่งความเป็นอิสระ เท่ากับ 56 $Z = 3.460$ จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า อัตราส่วนวิกฤต (C.R) ค่า Z ทุกตัวมีนัยสำคัญ แม้กระทั่งที่ระดับ .0005 นั่นคือ ผลการทดสอบก่อนการฝึกอบรม กับหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมทุกวิชาครั้งนี้มีประสิทธิภาพ นับได้ว่าการทดลองของ “โครงการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา” ครั้งนี้ประสบผลสำเร็จอย่างชัดเจน.

7. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการเรียนรู้ด้านวิชาการซึ่งมีเนื้อหาวิชาสามัญ และวิชาครูเบื้องต้น มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้วิชาครูภาคปฏิบัติหรือความสามารถในการสอนของผู้รับการอบรมอยู่ในเกณฑ์ที่พอสมควร แสดงว่าหลักสูตรพิเศษที่สร้างขึ้นใช้ในการทดลองครั้งนี้เหมาะสม
2. การฝึกอบรมแต่ละวิชามีประสิทธิภาพ เนื่องจากวิเคราะห์ได้ว่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรมทุกวิชามีนัยสำคัญแม้กระทั่งที่ระดับ .0005
3. พัฒนาการของผู้รับการอบรมในแต่ละวิชา โดยส่วนรวมเป็นที่น่าพอใจ
4. การปลูกฝังแนวคิดและค่านิยมทางสังคมแก่ผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา เพื่อให้นำไปถ่ายทอดแก่เด็กชาวเขานั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ ถ้าดำเนินการตามหลักและวิธีการของการวิจัยครั้งนี้
5. วิธีฝึกอบรมตามหลักการและกระบวนการของการวิจัยนี้ ได้ผลสมความมุ่งหมาย

สรุปได้ว่า การฝึกหัดครูชาวเขาตามโครงการทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาครั้งนี้ใช้การได้.

8. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. ผู้รับการอบรม มีพื้นฐานความรู้วิชาสามัญ แตกต่างกันไปมากเกินไป (ป. 2—ม.ศ. 3) ทำให้เกิดปัญหาในการสอนและการฝึกอบรม ฉะนั้นการคัดเลือกชาวเขาเข้ารับการอบรม แต่ละรุ่นควรคัดเลือกผู้มีการศึกษาระดับเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน เช่น รุ่นที่ 2 คัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 รุ่นที่ 3 คัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้น หรือถ้าสามารถจัดอบรม รุ่นละระดับก็จะได้ผลดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ นอกจากจะลดปัญหาที่มีสาเหตุมาจากความแตกต่างห่างไกลของพื้นความรู้วิชาสามัญของผู้เข้ารับการอบรมแล้ว ยังจะช่วยให้วิเคราะห์ผลการอบรมเปรียบเทียบแต่ละรุ่นต่อไปได้อีก

2. พื้นความรู้วิชาสามัญของผู้เข้ารับการอบรมไม่ควรต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากผลการทดลองเห็นได้ว่า ผู้ที่สอบตกทั้งด้านวิชาการและการฝึกสอนเป็นผู้มีความรู้ไม่ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้งสองคน และเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อีกสองคน

3. ผู้รับการอบรมที่เป็นพระภิกษุสามเณร มีพัฒนาการด้านการสอนค่อนข้างสูงกว่าที่เป็นฆราวาส ทั้งนี้เนื่องจากมีพื้นฐานด้านระเบียบวินัยดีมาก่อน จึงเป็นกลุ่มนำในดำเนินได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นในการอบรมรุ่นต่อไป ควรให้มีจำนวนเท่ากันทั้ง 2 ฝ่าย

4. ปัญหาด้านการพูดและทักษะในการออกเสียงภาษาไทย แตกต่างกันระหว่างชาวเขาต่างเผ่า ในการอบรมรุ่นต่อไป ควรจะจัดกลุ่มเผ่าเป็น 2 กลุ่ม ให้กลุ่มที่มีทักษะในการออกเสียงใกล้เคียงกันมาอบรมในรุ่นเดียวกัน เช่น กลุ่มแม้ว เย้า ลีซอ กับ กลุ่มกะเหรี่ยง ลัวะ มูเซอ และ อีกอ้อ

5. หนังสือแบบเรียนที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้สร้างขึ้นด้วยความรีบร้อน มีข้อควรแก้ไขปรับปรุงอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพิมพ์อัดสำเนาอย่างเร่งรีบ เพื่อให้ทันใช้ในการฝึกอบรมครั้งนี้ ฉะนั้นเมื่อได้ปรับปรุงแก้ไขหลังการทดลองครั้งนี้แล้ว น่าจะได้รับการพิจารณาหาทุนอุดหนุนให้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มมีภาพประกอบอย่างสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นหนังสือแบบเรียน สำหรับเด็กชาวเขาในโครงการของกรมประชาสงเคราะห์ หรือในโรงเรียนชาวเขาของกระทรวงศึกษาธิการและในโรงเรียนที่เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนสอน เพื่อให้เด็กชาวเขาจะได้มีหนังสือแบบเรียนเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่
6. ผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาที่มารับการฝึกอบรมรุ่นแรกนี้ ได้รับแจกหนังสือแบบเรียนที่สร้างขึ้นพร้อมทั้งคู่มือครูคนละ 1 ชุด แต่เมื่อเขาออกไปปฏิบัติงานสอนตามหมู่บ้านเด็ก ๆ จะไม่มีหนังสือเรียน นอกจากผู้ช่วยครูเหล่านี้จะทำแผนภูมิจากหนังสือดังกล่าวใช้สอนชั่วคราว หากมีการจัดพิมพ์หนังสือแบบเรียนชุดนี้ แจกจ่ายให้เด็กชาวเขาที่ผู้ช่วยครูเหล่านี้ออกไปสอน ก็จะช่วยให้การติดตามผลงานวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ฉะนั้นแล้วการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กชาวเขาจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร
7. เนื่องจากความจำกัดของการวิจัยครั้งนี้ กำหนดทดลองเพียงวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ และสุขศึกษา ตามกำลังของคณะผู้วิจัย การฝึกอบรมครั้งต่อไป ควรมีการสอนเพื่อทดลองและสร้างหนังสือแบบเรียนให้ครบทุกวิชาในหลักสูตรประโยคประถมตอนต้น วิชาที่ขาดไปในครั้งนี้ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ พลศึกษาและศิลปศึกษา แม้จะมีแทรกในบทเรียนอื่น ๆ หรือจัดสอนเพิ่มเติมและมีวิทยากรพิเศษสอนให้เป็นครั้งคราว ก็ยังไม่เพียงพอ
8. ผู้ช่วยครูชาวเขาที่ได้รับการฝึกอบรมรุ่นแรกนี้ ควรจะได้มีโอกาสกลับมารับการอบรมอีกครั้งหนึ่ง หลังจากได้ออกไปปฏิบัติหน้าที่และมีประสบการณ์ในการทำงานแล้วสัก 2 ปี ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและปรับปรุงการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

9. ในการฝึกอบรมรุ่นต่อไปควรมีผู้ช่วยวิจัยชุดนี้ ซึ่งได้แก่นิสิตปริญญาโทที่เป็นวิทยากรอย่างน้อย 1 คน เข้าร่วมคณะวิทยากรชุดใหม่ตลอดเวลาการฝึกอบรม 3 เดือน เพราะเป็นผู้รู้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการทดลองครั้งแรก จะได้ช่วยแก้ไขปรับปรุงกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ ในการฝึกอบรมให้เหมาะสมและได้ผลดียิ่งขึ้น ตลอดจนถึงติดตามผลงานครั้งแรกไปพร้อมกัน

10. ในการติดตามผลงานวิจัยครั้งนี้ ควรได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาดำเนินการศึกษาของชาวเขาเช่น สถานีวิทยุชาวเขาของกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อจัดรายการวิทยุสำหรับโรงเรียนในหมู่บ้าน ติดตามผลงานและปัญหาของผู้ช่วยครูที่เข้าไปสอน และโรงเรียนของตำรวจตระเวนชายแดนที่สอนเด็กชาวเขา

การประสานงานกันอย่างดีทุกฝ่ายจะช่วยให้แผนพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาบรรลุผลสำเร็จโดยเร็วและก้าวรุดหน้าไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน